

Aleksandra Cyptor*

POLICYJNE „ARCHIWUM X”

Streszczenie

Artykuł przedstawia specyfikę instytucji przedawnienia karalności w polskim systemie prawnym, genezę pierwszego zespołu „Archiwum X”, jego zaplecze osobowe oraz techniczne. „Archiwum X” jest jedną z wielu komórek organizacyjnych polskiej Policji. Celem istnienia grupy jest rozwiązywanie spraw najcięższych zbrodni, które popełniono wiele lat temu. Policjanci z „Archiwum X” to ludzie posiadający nieocenione umiejętności i ogromne doświadczenie. Udać im się osiągnąć sukces, nawet jeśli od chwili popełnienia przestępstwa do momentu wykrycia sprawcy upłynęło sporo czasu. Nowoczesne metody ich pracy wpływają na wskaźnik wykrywalności przestępstw, który osiąga coraz to wyższy poziom z każdą rozwiązaną sprawą. „Archiwum X” współpracuje między innymi z technikami kryminalistyki, laboratoriami kryminalistycznymi i innymi podmiotami bezpieczeństwa.

Słowa kluczowe: Archiwum X, kryminologia, Policja, przedawnienie, zbrodnie

Wstęp

Tak zwane policyjne „Archiwum X” to popularne określenie najbardziej tajemniczych jednostek organizacyjnych polskiej Policji. Najczęściej używana nazwa tych komórek to zespół ds. przestępstw niewykrytych. Powołanie do życia tzw. „Archiwum X” było przede wszystkim odpowiedzią państwa na problem przypadków najcięższych zbrodni – zabójstw, których sprawy zostały umorzone zazwyczaj z powodu niewykrycia sprawców, a w danym momencie grozi im przedawnienie karalności.

Mimo ogromnego zainteresowania „Archiwum X” ze strony mediów, polityków czy publicystów nie doczekało się ono naukowego opracowania monograficznego. Prezentowana praca ma w założeniu wypełnić tę lukę. Problem badawczy pracy to: Działalność „Archiwum X”. Argumenty „za” i „przeciw” jego działalności. Hipoteza badawcza: Policyjne „Archiwum X” wypełnia lukę w działalności polskiej Policji ze względu na zapisy dotyczą-

* WSPiA Rzeszowska Szkoła Wyższa, e-mail: ola429@autograf.pl, ORCID: 0009-0008-0533-5586.

ce przedawnienia karalności i prawa ofiary do sądu. Weryfikacji hipotezy służyły poszukiwania odpowiedzi na szereg pytań badawczych: 1) Jak wygląda instytucja przedawnienia w polskim systemie prawnym?, 2) Kiedy i w jakich okolicznościach powstały pierwsze komórki organizacyjne „Archiwum X”?, 3) Jakim personelem i zapleczem technicznym dysponują jednostki „Archiwum X”?, 4) Czy istnienie „Archiwum X” znajduje uzasadnienie w wynikach jego działalności?

Do przygotowania pracy wykorzystano metodę analizy systemowej. Z uwagi na fakt, że literatura naukowa na temat „Archiwum X” właściwie nie istnieje, podstawą opracowania były informacje uzyskane w trybie dostępu do informacji publicznej z Komendy Głównej Policji w Warszawie, Komend Wojewódzkich w Rzeszowie, Krakowie i Lublinie.

Początki „Archiwum X” w Polsce

Geneza Archiwum X w Polsce sięga roku 1999. Wówczas dwóch funkcjonariuszy z Wydziału Zabójstw w Komendzie Wojewódzkiej Policji w Krakowie podjęło współpracę. Pierwszą sprawą, którą zajął się jeszcze nieformalny zespół „Archiwum X”, była zbrodnia zabójstwa Katarzyny Zowady; sprawie tej nadano kryptonim „Skóra”.

6 stycznia 1999 roku na Wiśle w Krakowie znaleziono zwłoki 23-letniej krakowskiej studentki religioznawstwa. W wyniku przeprowadzonych badań ustalono, że sprawca zdjął skórę z tułowia kobiety, po czym obciął jej kończyny i głowę. Sprawa, z powodu niewykrycia sprawcy, została umorzona w 2000 roku¹. Dopiero po 19 latach od momentu popełnienia zbrodni organom ścigania udało się aresztować podejrzanego w tej sprawie – Roberta J. – i postawić mu zarzuty. Oskarżony Robert J. usłyszał wyrok skazujący w 2022 roku, a to za sprawą śledztwa nowo formującego się Zespołu ds. Przestępstw Niewykrytych KWP w Krakowie. Elementem wyróżniającym tę jednostkę policyjną na tle innych było to, że z inicjatywą powołania grupy wyszli sami policjanci.

Oficjalnie pierwszy zespół powstał 23 stycznia 2004 roku w wyniku decyzji Małopolskiego Komendanta Wojewódzkiego Policji. Formalnie komórka nazywała się: Grupa Operacyjno-Śledcza KWP w Krakowie do spraw niewykrytych zabójstw o nazwie „Archiwum X”. Uważa się, że określenia „Archiwum X” zaczęły używać media, być może w wyniku skojarzenia z produkcją amerykańskiego serialu telewizyjnego „Z Archiwum X”. Grupa od samego początku swego istnienia, również

¹ P. Litka, B. Michalec, M. Nowak, *Polskie archiwum „X”. Nie ma zbrodni bez kary*, Kraków 2018.

w momencie „nieformalnego” działania, odnosiła znakomite sukcesy. Media nagłaśniały wiele spraw będących przedmiotem zainteresowania funkcjonariuszy, co wywarło ogromny wpływ na to, że dla znacznej części społeczeństwa utworzenie policyjnych zespołów do spraw przestępstw niewykrytych stało się momentem przełomowym.

Za wzorem krakowskiej komendy podążyli policjanci z Gdańska, Lublina, Katowic i Poznania, gdzie w latach 2004–2006 powstały podobne komórki. Bardzo ważnym dokumentem, który zainicjował proces tworzenia podobnych zespołów, było pismo skierowane do wszystkich komend wojewódzkich oraz do Komendy Stołecznej Policji przez Zastępcę Komendanta Głównego Policji ds. Kryminalnych dnia 13 czerwca 2008 roku, w którym zawarto prośbę o dokonanie wnikliwej analizy konieczności utworzenia „Archiwów X” w poszczególnych komendach. Podążając tym tropem, Komendant Główny Policji wydał zarządzenie 1031 z dnia 14 października 2008 roku². W paragrafie 19 stwierdzono, że jako jedną z nazw komórek nadawanych w służbie kryminalnej Policji wymienia się „przestępstwa niewykryte”. Ponadto uznano, że „komórkę o nazwie «przestępstw niewykrytych» tworzy się wyłącznie jako zespół w komórce o nazwie «kryminalna» lub «dochodzeniowo-śledcza» w komendzie wojewódzkiej Policji”. Jak wynika z powyższego, każda komenda wojewódzka Policji w Polsce dostrzegła potrzebę powołania tego typu komórki organizacyjnej. Świadczyć to może o tym, iż organy ścigania nie chcą pozostać bierne w stosunku do spraw dotąd nierozwiązanych. Starają się zaspokoić społeczne poczucie sprawiedliwości po to, by nikt nie czuł się bezkarny wobec popełnionego czynu.

Zespół ds. przestępstw niewykrytych należy do najbardziej tajemniczych jednostek organizacyjnych w strukturze polskiej Policji. Na ogólnodostępnych stronach internetowych czy też w literaturze przedmiotu niedostępne są informacje na temat stanu kadrowego czy organizacyjnego. Z tego powodu przedstawione przeze mnie w dalszej części pracy informacje oparte są na materiałach źródłowych z Komendy Głównej Policji i Komendy Wojewódzkiej Policji w Krakowie uzyskanych w trybie dostępu do informacji publicznej³.

Na podstawie ustawy o Policji Komendant Główny Policji upoważniony jest do wydawania zarządzeń w sprawie szczegółowych zasad organizacji i zakresu działań komend, komisariatów i innych jednostek organizacyjnych Policji⁴. Komendant Główny Policji, inspektor Tadeusz

² Zarządzenie nr 1031 Komendanta Głównego Policji, 27.09.2021.

³ Wniosek do KWP w Krakowie, 14.06.2021; wniosek do KGP w Warszawie, 7.06.2021.

⁴ Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz.U. 1990, nr 30, poz. 179 z zm.).

Budzik, 28 września 2007 roku wydał zarządzenie nr 1041 w sprawie szczegółowych zasad organizacji i zakresu działania komend, komisariatów i innych jednostek organizacyjnych Policji.

Według przytaczanego zarządzenia: „Kierownik jednostki Policji oraz kierownik komórki może powoływać na czas określony nieetatowe zespoły do realizacji ściśle określonych zadań, w skład których mogą wchodzić policjanci i pracownicy podległej mu jednostki Policji lub komórki, z zastrzeżeniem ust. 2. Komendant Główny Policji może powoływać zespoły, o których mowa w ust. 1, w skład których mogą wchodzić policjanci i pracownicy różnych komórek i jednostek Policji”⁵. Na tej podstawie prawnej komendanci wojewódzcy zobligowani są do wydania odpowiednich zarządzeń.

Utworzenie zespołów ds. przestępstw niewykrytych okazało się brzemiennie w skutkach dla struktury organizacyjnej i schematu organizacyjnego Policji. 1 sierpnia 2017 roku w życie weszła decyzja nr 13 Dyrektora Biura Kryminalnego KGP⁶, która wprowadziła do decyzji z dnia 18 kwietnia 2016 roku następujące zmiany:

- punkt 10 w § 1 ust. 1 otrzymał brzmienie: „Wydział Dochodzeniowo-Śledczy, w skład którego wchodzi Zespół do spraw Przestępstw Niewykrytych”;
- w § 14 dodano punkt 13, w którym wymieniono najważniejsze zadania zespołu do spraw przestępstw niewykrytych, czyli:
 - a) typowanie postępowań przygotowawczych, umorzonych z powodu niewykrycia sprawców, dotyczących najpoważniejszych przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu, mieniu oraz spraw poszukiwawczych dotyczących zaginięć osób, które prowadzone były na terenie całego kraju w celu dokonania ich analizy i zainicjowania czynności zmierzających do ustalenia i zatrzymania sprawców;
 - b) realizowanie czynności procesowych w trybie art. 327 § 3 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego w sprawach, o których mowa w lit. a, we współpracy z właściwymi miejscowo i rzeczowo jednostkami prokuratury oraz prowadzenie podjętych po umorzeniu śledztw powierzonych przez prokuraturę;

⁵ Zarządzenie Komendanta Głównego Policji nr 1041 z dnia 28 września 2007 r. w sprawie szczegółowych zasad organizacji i zakresu działania komend, komisariatów i innych jednostek organizacyjnych Policji (Dz. Urz. Komendy Głównej Policji, 2007, nr 18, poz. 135).

⁶ Decyzja nr 13 Dyrektora Biura Kryminalnego Komendy Głównej Policji, 27.09.2021.

- c) zlecanie wykonania analiz kryminalnych na potrzeby prowadzonych spraw;
- d) prowadzenie, w ramach realizowanych spraw, czynności operacyjno-rozpoznawczych;
- e) współpraca z instytucjami i ośrodkami badawczymi oraz specjalistami z różnych dziedzin nauki, pomocnymi w wykrywaniu sprawców przestępstw;
- f) współpraca z jednostkami organizacyjnymi Policji w zakresie wykonywanych czynności dochodzeniowo-śledczych w sprawach wytypowanych przez Zespół do spraw Przestępstw Niewykrytych;
- g) koordynacja pracy komórek organizacyjnych do spraw przestępstw niewykrytych, funkcjonujących w strukturach komend wojewódzkich i Komendy Stołecznej Policji.

Według stanu z 25 maja 2021 roku w strukturze Policji funkcjonuje 18 zespołów do spraw przestępstw niewykrytych, 16 z nich to zespoły w ramach komend wojewódzkich, 1 w Komendzie Głównej, 1 w Komendzie Stołecznej. Według danych z roku 2017 w Polsce istnieje 18 zespołów ds. przestępstw niewykrytych. Wśród nich 9 działa przy wydziałach kryminalnych w takich województwach, jak: podkarpackie, małopolskie, dolnośląskie, śląskie, lubelskie, warmińsko-mazurskie, opolskie, kujawsko-pomorskie, łódzkie, zaś 8 zespołów pracuje w wydziałach dochodzeniowo-śledczych w województwie świętokrzyskim, mazowieckim, podlaskim, zachodnio-pomorskim, pomorskim, wielkopolskim i lubuskim. Wyjątkiem jest jedynie komórka utworzona przy Wydziale do Walki z Terrorem Kryminalnym i Zabójstw w Komendzie Stołecznej Policji⁷.

Przykładem może służyć Komenda Wojewódzka Policji w Krakowie. Małopolski Komendant Wojewódzki Policji w Krakowie, młodszy inspektor Andrzej Rokita, w dniu 28 listopada 2008 roku utworzył Zespół do spraw Przestępstw Niewykrytych KWP w Krakowie. Powołany Zespół miał pracować w stanie etatowym 3 stanowisk: 1 – ekspert podinspektor, 2 – specjalista nadkomisarz. Powołanie rozkazem nowego zespołu miało skutki finansowe, które znajdowały pokrycie w budżecie KWP w Krakowie⁸.

W niektórych komendach wojewódzkich nie zdecydowano się utworzyć i wyodrębnić etatowego zespołu ds. przestępstw niewykrytych, co

⁷ M. Zubańska, P. Knut, *Niewykryte przestępstwa sprzed lat, nowoczesne narzędzia techniki kryminalistycznej i policyjne Zespoły ds. Przestępstw Niewykrytych, czyli crimen grave non potest esse impune*, „Problemy Kryminalistyki”, 2017, nr 4, s. 8–19.

⁸ Rozkaz organizacyjny nr 20/08 z dnia 28 listopada 2008 roku w sprawie zmian organizacyjno-etatowych. Załącznik do Decyzji 4/21 Naczelnika Wydziału Prezydialnego KWP w Krakowie mł. insp. Ewy Tondos, 10.06.2021.

nie oznacza, że zbrodnie sprzed lat zostały odłożone na półkę. W tamtejszej jednostce zadania w przedmiotowym zakresie realizowane są w ramach nieetatowego zespołu policjantów i pracowników wybranych komórek organizacyjnych, m.in. wydziału kryminalnego, wydziału wywiadu kryminalnego, laboratorium kryminalistycznego oraz sekcji psychologów⁹.

Uzasadnienie prawne

Podstawowym celem każdego procesu karnego, zaraz obok ustalenia tego, czy zaistniał czyn zabroniony kwalifikowany jako przestępstwo, jest wykrycie jego sprawcy i pociągnięcie go do odpowiedzialności karnej. W polskim ustawodawstwie kwestię tę reguluje w najszerszym stopniu ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku – Kodeks postępowania karnego¹⁰ oraz ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku – Kodeks karny¹¹. Na bazie wspomnianych aktów prawnych swoją pracę wykonuje szereg różnych organów ścigania, będący istotnym elementem aparatu państwa w walce z przestępczością.

Dla policyjnego zespołu ds. przestępstw niewykrytych najistotniejsza okazuje się instytucja przedawnienia karalności. W jednym ze swoich wyroków Sąd Najwyższy określił, że „przedawnienie karalności jest instytucją prawa karnego, która polega na bezwzględnym – z mocy prawa – uchyleniu karalności czynów przestępnych po upływie ustawowo określonego czasu. Oznacza to, że przedawnienie uchyla karalność, mimo że nie odbiera czynowi charakteru przestępnego. Ustanie karalności jest niezależne od woli stron postępowania oraz organu go prowadzącego. Stanowi wyłącznie konsekwencję upływu czasu kalendarzowego. Istotą przedawnienia jest zerwanie więzi pomiędzy przestępstwem a karą. Oznacza to, że jeżeli dojdzie do przedawnienia, to niedopuszczalne staje się wymierzenie jakiegokolwiek kary lub jakiegokolwiek środka karnego”¹².

Instytucja przedawnienia znalazła swoje miejsce w rozdziale XI Kodeksu karnego, w artykułach od 101 do 105. Artykuł 101 Kodeksu karnego normuje dwie, niezależne postacie przedawnienia karalności. § 1 odnosi się do przestępstw ściganych z oskarżenia publicznego, czyli z urzędu, zaś § 2 stanowi o przestępstwach prywatnoskargowych. Dla policyjnego „Archiwum X” największe znaczenie ma art. 101 KK punkt 1:

⁹ Wniosek o udostępnienie informacji publicznej do KWP w Lublinie, 4.09.2021.

¹⁰ Ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. 1997, nr 89, poz. 555).

¹¹ Ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. 2017, poz. 2204 ze zm.)

¹² Wyrok Sądu Najwyższego z 14 stycznia 2010 r., sygn. V KK 235/09.

„Karalność przestępstwa ustaje, jeżeli od czasu jego popełnienia upłynęło lat: 1) 30 – gdy czyn stanowi zbrodnię zabójstwa”.

Warto w tym miejscu przypomnieć, że zgodnie z art. 101 § 1 i 3 KK, bieg terminu przedawnienia karalności rozpoczyna się z chwilą popełnienia przestępstwa, natomiast jeśli dokonanie przestępstwa zależy od nastąpienia określonego w ustawie skutku, bieg przedawnienia rozpoczyna się od czasu, gdy skutek nastąpił. W momencie, kiedy postępowanie zostaje umorzone z wielu przyczyn, termin przedawnienia karalności nie spoczywa, lecz biegnie dalej. Wywiera to ogromny wpływ na tempo pracy funkcjonariuszy „Archiwum X”, ponieważ większość spraw, która do nich trafia, jest u schyłku przedawnienia bądź też do końca okresu jej karalności pozostało zaledwie kilka lat. Policyjne zespoły ds. przestępstw niewykrytych działają przede wszystkim na podstawie treści art. 327 Kodeksu postępowania karnego¹³, zgodnie z którym postępowania umorzone można podjąć lub wznowić oraz dokonywać wszelkich czynności dowodowych, o ile oczywiście termin przedawnienia karalności jeszcze nie upłynął. Na niekorzyść funkcjonariuszy działa czynnik od nikogo niezależny – upływający czas, a co za tym idzie, profesjonalizm ich działania odgrywa ogromną rolę.

Istnienia w polskim prawie instytucji przedawnienia, a powołania do życia policyjnych zespołów ds. przestępstw niewykrytych, nie da się rozpatrywać oddzielnie. Jedno wynika z drugiego, bowiem skutki przedawnienia terminów karalności stanowiły niejako pretekst i były główną przyczyną utworzenia tychże zespołów. Wszystko to, co związane jest z instytucją przedawnienia, czyli ustawowo określone terminy, początek biegu terminu przedawnienia, wyznacza w ogromnym stopniu ramy działania „Archiwów X”. Przedmiotem ich zainteresowania są najcięższe zbrodnie, popełnione wiele lat temu, takie, o których być może większość już zapomniała. Warto w tym miejscu przytoczyć fragment rozmowy z książki Moniki Całkiewicz i Iwony Szymalli *Zbrodnia prawie doskonała*, w którym na pytanie o to, w jaki sposób są wybierane sprawy, jakimi zajmują się policjanci z „Archiwum X”, pada odpowiedź doskonale odzwierciedlająca to, jak bardzo terminy przedawnienia wpływają na ich pracę: „Musi być jakiś punkt zaczepienia. Jeżeli w sprawie nie zabezpieczono żadnych śladów, nie ma żadnych świadków, niczego nowego się nie dowiedziano, to szansa, że się do niej wróci i zakończy się ona sukcesem, są niemal zerowe. Czyli zdrowy rozsądek to jedno, możliwości to drugie, a trzecie to terminy przedawnienia”¹⁴.

¹³ Ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego....

¹⁴ I. Szymalla, *Zbrodnie z Archiwum X*, Tygodnik Przegląd, <https://www.tygodnikprzeglad.pl> (27.09.2021).

Funkcjonariusze i pracownicy

Na to, jak wysoka okaże się skuteczność działania zespołów ds. przestępstw niewykrytych, wpływ mają nie tylko same procedury czy metody postępowania, ale przede wszystkim zaplecze osobowe. Zasady służby w Policji reguluje przede wszystkim rozdział 5 ustawy o Policji. Jednak w przypadku działalności policyjnego „Archiwum X” mamy do czynienia nie z przyjęciem do tej jednostki, tylko z przesunięciami kadrowymi funkcjonariuszy i pracowników¹⁵.

Zgodnie z pierwotnym zamysłem „Archiwum X” tworzą policjanci z wydziałów kryminalnych i dochodzeniowo-śledczych, których nazwiska objęte są ścisłą tajemnicą. Są to przede wszystkim funkcjonariusze z bogatym „bagażem” doświadczenia zawodowego. Z uwagi na brak ogólnie dostępnych danych na temat przebiegu służby pracowników tego typu jednostek należy posiłkować się danymi pośrednimi, wskazującymi na ponadprzeciętne doświadczenie zawodowe, np. stażem służby. W przypadku „Archiwum X” podkarpackiej Policji średni staż służby funkcjonariuszy Zespołu ds. Przestępstw Niewykrytych Wydziału Dochodzeniowo-Śledczego KWP w Rzeszowie wynosi aż 27 lat. W ramach potwierdzenia, że policjanci z „Archiwum X” to ludzie ponadprzeciętnie doświadczeni, można przyrównać tę liczbę do wartości odzwierciedlającej staż służby policjantów KWP w Rzeszowie, gdzie wynosi on średnio 16 lat i 7 miesięcy¹⁶. W przypadku policjantów z KWP w Lublinie ma on porównywalną wartość – 15 lat, 2 miesiące i 11 dni¹⁷.

W przypadku wielu komend wojewódzkich Policji utworzenie policyjnych „Archiwów X” pociągnęło za sobą szereg zmian w ich strukturze organizacyjno-etatowej. Gdyby zajrzeć do rozkazu organizacyjnego Komendanta Wojewódzkiego Policji w Krakowie z 2008 roku i przyrzec się rozsadzie stanowisk w Wydziale Kryminalnym, to można zauważyć, że do etatów Zespołu do spraw Przestępstw Niewykrytych KWP w Krakowie utworzono i włączono 3 stanowiska, w tym 1 stanowisko policyjne w korpusie oficerów starszych Policji oraz 2 stanowiska policyjne w korpusie oficerów młodszych Policji¹⁸. Zważywszy na fakt, że wymieniono powyżej funkcjonariuszy z dwóch najwyższych zespołów

¹⁵ Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz.U. 1990, nr 30, poz. 179 z zm.).

¹⁶ Wniosek o udzielenie informacji publicznej do KWP w Rzeszowie, 10.11.2021; Pismo Naczelnika Wydziału Komunikacji Społecznej KWP w Rzeszowie mł. insp. dr. Mariusza Skiby, WKS-302/2021, 10.11.2021.

¹⁷ Wniosek o udzielenie informacji publicznej do KWP w Lublinie, 04.11.2021; Pismo podinsp. Renaty Łaszczki-Rusek z KW Policji w Lublinie, sygn. L.dz. LU00-WKS.062.83.2021.MD43, 4.11.2021.

¹⁸ Rozkaz Organizacyjny nr 20/08 z dnia 28 listopada 2008 r. w sprawie zmian organizacyjno-etatowych, 14.06.2021.

kadrowych (oprócz korpusu generałów), można wywnioskować, z jak wysokimi rangą funkcjonariuszami mamy do czynienia.

Na przykładzie historii powstania pierwszego Zespołu ds. Przepływów Niewykrytych KWP w Krakowie można odtworzyć zarys kariery zawodowej jego pierwszych pracowników. Funkcjonariusze ci, w książce Piotra Litki, Bogdana Michalca i Mariusza Nowaka, zaprezentowani zostali jedynie pod pseudonimami Bogdana i Mariusza¹⁹.

Wspomniany Bogdan, zanim zaczął pracę w Policji, służył w VI Brygadzie Powietrznodesantowej Wojska Polskiego, a dopiero w kwietniu 1991 roku ze stopniem sierżanta wstąpił w szeregi Policji. Z natury był żywiołowym ekstrawertykiem, w przeciwieństwie do Mariusza, który uchodził za sceptycznego racjonalistę. Mariusz służbę w Policji rozpoczął w lutym 1996 roku jako posterunkowy. Nim to jednak nastąpiło, studiował nauki społeczne oraz ukończył z wynikiem pozytywnym kurs przygotowawczy w Szkole Policji w Szczytnie. Drogi obydwu funkcjonariuszy zeszyły się podczas współpracy w sekcji operacyjno-dochodzeniowej IV Komisariatu Policji w Krakowie. W kolejnych latach ich rozwój zawodowy przybrał nieoczekiwanego tempa, bowiem zostali oddelegowani do Wydziału Zabójstw KWP w Krakowie – Bogdan wiosną 1998 roku, a Mariusz nieco później, bo w styczniu 1999 roku. Zarówno Bogdana, jak i Mariusza uważa się niejako za twórców pierwszego „Archiwum X”, kiedy to od zwykłych kradzieży przeszli do rozwiązywania spraw coraz bardziej zawiłych. Podkreślali, że w tego rodzaju pracy ogromne znaczenie ma doświadczenie i wzajemna pomoc. Zwykle to starszy stażem służby funkcjonariusz szkolił i pomagał wdrożyć się nowo przyjętemu policjantowi. Tak samo było i w tym przypadku. Wówczas to Bogdan udzielał cennych wskazówek Mariuszowi. Według nich w pracy w „Archiwum X” można dostrzec zderzenie się zasad kodeksu karnego z prawdziwą rzeczywistością. Na najwyższych stanowiskach liczy się umiejętność sprawnego kierowania i zarządzania zespołem, utrzymywanie dobrego kontaktu z funkcjonariuszami, ale i z ludźmi spoza komendy, dawanie wzorowego przykładu młodszym kolegom oraz umacnianie właściwych postaw etyczno-moralnych. Nie powinna być to praca skoncentrowana na wynikach i statystykach, ale działanie z zapałem, wiarą w zwycięstwo i walką do samego końca. W indywidualnych predyspozycjach policjantów z „Archiwów X” na pierwszym miejscu liczy się intuicja, na drugim doświadczenie życiowe, a dopiero na trzecim znajduje się wiedza. Dobry funkcjonariusz posiada umiejętność właściwego stawiania pytań podczas przesłuchania, nie postępuje według utartego schematu, a potrafi podejść indywidualnie do sprawy, dowodów i sprawcy.

¹⁹ P. Litka, B. Michalec, M. Nowak, *Polskie archiwum „X”*. Nie ma zbrodni bez kary, Kraków 2018, s. 1 i n.

Bardzo ważnym aspektem w pracy „Archiwum X” jest odpowiednie wykształcenie i przeszkolenie jego pracowników. Współcześnie poziom edukacji sprawców oraz zasób ich wiedzy prawniczej jest zdecydowanie na wyższym poziomie niż w latach ubiegłych, co niejako stanowi ważny powód do systematycznego edukowania policjantów. Według badań z 2017 roku do najważniejszych przyczyn niedociągnięć w pracy dochodzeniowo-śledczej Policji zaliczono słabe przygotowanie funkcjonariuszy i braki szkolenia. Dodatkowo problem ten potęgowany jest przez dużą rotację kadr wśród funkcjonariuszy zajmujących się pracą dochodzeniowo-śledczą. Doświadczeni funkcjonariusze zastępowani są nowymi, przez co możliwość zdobycia przydatnej wiedzy od „starszych kolegów” jest praktycznie niemożliwa. Ku wielkiemu zdziwieniu, najważniejszym źródłem nieprawidłowości w pracy dochodzeniowo-śledczej jest nieproporcjonalność między ilością spraw a liczebnością kadry pracowniczej. Bo- wiem na jednego policjanta przypada zbyt duża liczba spraw, co skutkuje pewnym niedbalstwem, jeśli chodzi o prowadzenie poszczególnych postępowań. Efektywność analizowania kilku spraw jednocześnie jest zazwyczaj nikła, a co za tym idzie, jakość wykonywanej pracy może budzić pewne zastrzeżenia. Dlatego tak wielkie znaczenie ma dobór pracowników dochodzeniowo-śledczych; powinni być to policjanci „z powołania”, a nie zwykli pracownicy wykonujący swoją pracę „od-do”²⁰.

Według danych Komendy Głównej Policji w Warszawie na koniec roku 2020 w zespołach ds. przestępstw niewykrytych pracowało 54 funkcjonariuszy i 13 pracowników Policji²¹. Według stanu z 1 stycznia 2019 roku w Policji stan etatowy wynosił 103 309 osób, w tym stan zatrudnienia 98 670 i 4 639 wakatów²². Liczba pracowników zespołów w skali kraju (około 70 osób) stanowi zaledwie mniej niż promil wszystkich funkcjonariuszy i pracowników Policji. Ten niski odsetek świadczy, z jednej strony, o niskim stanie kadrowym zespołów i niskich możliwościach finansowych Policji, z drugiej strony, o pewnej ich elitarności.

Zaplecze techniczne

Punktem kulminacyjnym pracy „Archiwum X” jest prowadzenie śledztw i rozwiązywanie niewyjaśnionych spraw, zanim upłynie termin

²⁰ *Ibidem*, s. 10; zob. A. Siemaszko, M. Jankowski, *Praca dochodzeniowo-śledcza policji w opinii prokuratorów*, Warszawa 2017.

²¹ Pismo kom. Rafała Majewskiego z Komendy Głównej Policji do autora, sygn. Kwo 1306/21/KR, 7.06.2021.

²² *Stan zatrudnienia na dzień 1 stycznia 2019 roku*, Policja.pl, <https://policja.pl> (27.06.2021).

ich przedawnienia. Wszelkie metody i techniki pracy policjantów zespołów do spraw przestępstw niewykrytych są objęte ścisłą tajemnicą. Nie można dopuścić, by metodyka rozwiązywania niewyjaśnionych przed laty spraw była powszechnie znana. W znacznym stopniu ułatwiłoby to działanie sprawcom przestępstw, którzy znalazłby każdy następny krok funkcjonariuszy. Nie oznacza to oczywiście całkowitego braku źródeł wiedzy na ten temat. Dariusz Piotrowicz, psycholog policyjny z Komendy Stołecznej Policji, w jednej z rozmów uchyla rąbka tajemnicy. Wyjaśnia, że pierwszym etapem w prowadzeniu śledztw jest ciągła analiza oraz wertowanie baz i katalogów, które są dostępne. Następnie policjanci przechodzą do etapu kompleksowej analizy spraw. Sporządzają analizę wstępną w postaci wyciągu materiałów do konkretnej sprawy. Praca odbywa się na bazie wcześniej ustalonego schematu, tzn. każdy jego element opisuje stan faktyczny zawarty w materiale aktowym. Przedmiotem analizy są w głównej mierze akta procesowe, operacyjne, główne, kontrolne, a oprócz tego także wszelkie inne materiały będące kluczowym kompendium wiedzy dla danej sprawy. Kolejny etap stanowi identyfikacja źródła informacji, osób podejrzanych czy też potencjalnych świadków mogących mieć powiązanie z konkretnym przestępstwem. Policjanci dochodzą do momentu analizowania śladów kryminalistycznych, sporządzania wykazu oraz wnikliwej weryfikacji ilości i jakości zabezpieczonych śladów. Obiektem zainteresowania są przede wszystkim tzw. twarde ślady, czyli te, które można sprawdzić w bazie AFIS czy bazie GENOM. Gdy dojdzie do sytuacji, że sprawdzenie w bazie okaże się pozytywne, prowadzone są czynności operacyjne, a te z kolei przetwarzane są na materiał procesowy. W końcowym etapie zostaje sporządzony przez oskarżyciela publicznego akt oskarżenia, który następnie jest przesyłany do sądu²³.

W żadnym wypadku nie należy oddzielać od siebie sfery „Archiwum X” i współczesnych metod kryminalistycznych. Świadczyć to może jedynie o tym, w jak ogromnym stopniu praca policyjna korzysta z zasobów wiedzy kryminalistycznej. Wśród najczęściej stosowanych metod kryminalistycznych można wyróżnić między innymi badanie dokumentów, sprawdzenie zabezpieczonych dowodów, przesłuchania świadków, oględziny, ekspertyzy czy analizę kryminalną²⁴.

Mimo iż w pracy policjantów z „Archiwum X” nie można postępować według utartego schematu, to jednak w głównej mierze pierwszy etap ich działania skupia się na analizowaniu akt konkretnej sprawy. Bardzo często obiektywne spojrzenie na dany przypadek po upływie określonego czasu

²³ *Wszystko przed nami*, Policja.pl, <https://www.policja.pl> (13.02.2022).

²⁴ A. Kadej, *Wybrane kryminalistyczne metody śledcze – możliwość wykorzystania w audycie śledczym*, Warszawa–Wrocław 2017, s. 37.

wnosi znacznie więcej niż bieżąca jego analiza. Wbrew pozorom wiedza, która jest propagowana przez uczonych i ekspertów, nie znajduje sensownego odzwierciedlenia w praktyce. Kluczem do rozwiązania niewyjaśnionych zbrodni sprzed lat jest poszukiwanie odpowiedzi na siedem podstawowych pytań kryminalistyki. Punktem początkowym do rozwiązywania danej sprawy jest postawienie sobie następujących pytań: co tak naprawdę się wydarzyło?, gdzie miało to miejsce?, kiedy do tego doszło?, w jaki sposób doszło do zdarzenia?, dlaczego przestępstwo zostało popełnione?, jakich środków i narzędzi użyto?, kto jest sprawcą zdarzenia?²⁵.

Sprawy, którymi zajmują się funkcjonariusze „Archiwum X”, nie zawsze są na tyle proste, by od razu odpowiedzieć precyzyjnie na każde z powyższych pytań. Jednak gdy śledczy mają do dyspozycji bazę przydatnych informacji i znajdują odpowiedzi na wskazane wyżej pytania, będą mieli dostatecznie silny fundament do tego, by wspólnie opracować wersję śledczą konkretnego zdarzenia. Wersja śledcza jest przede wszystkim alternatywną próbą wyjaśnienia danego zdarzenia oraz jego przyczyn, okoliczności zaistnienia i samego przebiegu. Warto podkreślić, że nieprofesjonalne byłoby opracowanie przez śledczych tylko jednej wersji. Biorąc pod uwagę szereg różnych aspektów, najlepszym rozwiązaniem jest opracowanie kilku przypuszczalnych wariantów. Mimo iż znacznie rozszerza to obszar poszukiwań i działań policjantów, to zawsze znajdzie się wspólny mianownik każdej z proponowanych wersji. Funkcjonariusze muszą patrzeć szeroko na daną sprawę oraz zadbać o indywidualne podejście do tych, z którymi przyszło im się zmierzyć. Pomocne wydaje się znalezienie pewnego rodzaju analogii do podobnych przypadków, które zakończyły się sukcesem wykrywczym. Wyboru metody budowy wersji śledczej nie dokonuje się według utartego schematu. Jest on bowiem zależny od jakości i ilości zdobytych informacji. Śledczy muszą pamiętać o tym, by nie tylko tworzyć jak najbardziej prawdopodobne wersje zdarzenia, ale mieć na uwadze ich ciągłą weryfikację. Metoda prób i błędów pozwala wyeliminować to, co z pozoru wydawało się w stu procentach prawdziwe, a w końcu okazało się błędne. Istotnym elementem procesu wykrywczego jest planowanie poszczególnych czynności kryminalistycznych. Znacząco wpływa to na systematyczność działań i możliwe szybkie uzyskanie pożądanego efektu. Oczywiście jest to założenie typowo teoretyczne, ponieważ – jak wiadomo – życie pisze różne scenariusze, a nie każde postępowanie według ustalonego planu prowadzi finalnie do sukcesu²⁶.

²⁵ T. Hanausek, *Zarys kryminalistycznej teorii wykrywania*, t. 1, Warszawa 1978, s. 7.

²⁶ A. Wójcik, *O kryminalistycznych wersjach śledczych*, „e-Terroryzm.pl”, 2013, nr 5, s. 55–61.

Wiele ciężkich zbrodni nie zostałyby do dzisiejszego dnia ujawnionych, gdyby nie pomoc osoby trzeciej – świadka. Jest on bardzo cennym źródłem dowodowym w procesie postępowania karnego. Niejednokrotnie jego zeznania mają większą wartość niż wszelkiego rodzaju dowody rzeczowe. Instytucję świadka anonimowego definiuje się jako osobę fizyczną, wezwaną do złożenia wyjaśnień w konkretnej sprawie, bądź taką, która dobrowolnie postanowiła podjąć współpracę z organami ścigania. W zamian za to Policja, sąd czy prokurator oferują pełną bądź też częściową dyskrecję co do tożsamości świadka, jego danych osobowych itp., a wszystko po to, by w żaden sposób nie zagrozić bezpieczeństwu jego i najbliższych. W momencie, gdy funkcjonariusze z „Archiwum X” przesłuchują świadka w celu prawidłowego ustalenia okoliczności mogących mieć decydujące znaczenie w danej sprawie, muszą pamiętać o podstawowych prawach i obowiązkach osoby przesłuchiwanej. Nadrzędnym wymogiem jest obowiązek zeznania prawdy i złożenia przyrzeczenia prawdomówności. Wydaje się to oczywiste, lecz niejednokrotnie składanie fałszywych zeznań zbiło policjantów z tropu, tym samym wydłużając proces wykrywczy konkretnej sprawy. Świadek ma oczywiście prawo do odmowy złożenia zeznań, ale tylko w ściśle określonych sytuacjach. Osobowe źródła dowodowe mają istotne znaczenie w ustaleniu przebiegu zdarzenia będącego przedmiotem postępowania. Sam proces przesłuchań wymaga od funkcjonariusza rzetelnego przygotowania. Ważne jest skrupulatne zaznajomienie się z zebranymi wynikami postępowania, dokonanie analizy zgromadzonego materiału dowodowego oraz pozyskanie istotnych informacji na temat świadka. Chodzi tu o profesjonalizm i zindywidualizowane podejście do osoby przesłuchiwanej, co wpływa na przebieg przesłuchania i ukształtowanie się jego poszczególnych faz. Funkcjonariusz winien prowadzić przesłuchanie w taki sposób, aby uzyskać jak najpotrzebniejsze informacje o osobach czy faktach, które mogą okazać się kluczowe w procesie ustalenia prawdy i przyczynią się do wykrycia prawdziwego sprawcy²⁷.

W procesie karnym duży nacisk kładzie się na współpracę kilku pokrewnych instytucji. Chodzi konkretnie o prowadzenie wspólnych działań na wielu płaszczyznach, z takimi podmiotami, jak laboratoria kryminalistyczne. Tego typu partnerstwo można zaobserwować chociażby w przypadku Komendy Stołecznej Policji w Warszawie, przy której utworzono specjalną komórkę organizacyjną w postaci Laboratorium Kryminalistycznego Komendy Stołecznej Policji (LK KSP). Zostało powołane do życia na podstawie rozkazu organizacyjnego Komendanta Stołecznego Policji²⁸.

²⁷ I. Ludwin, *Świadek w procesie karnym*, Rzeszów 2015, s. 114–119.

²⁸ Rozkaz Organizacyjny Komendanta Stołecznego Policji nr 5/AW/92 z dnia 21 sierpnia 1992 roku w sprawie szczegółowych zadań, struktury organizacyjnej oraz

LK KSP istnieje od 1 października 1992 roku, kontynuując działania uprzednio funkcjonującej jednostki – Wydziału Kryminalistyki. Jest odpowiedzialne za sporządzanie ekspertyz, tworzenie opinii kryminalistycznych oraz realizowanie zleconych czynności techniczno-kryminalistycznych w ramach potrzeb komórek organizacyjnych Komendy Stołecznej Policji, w tym także „Archiwów X”. Oprócz przeprowadzania wielu badań, począwszy od klasycznych badań dokumentów, przez genetykę sądową, aż po badania traseologiczne, działa wspólnie z komórkami służby kryminalnej Komendy przy tworzeniu wersji osobowych i śledczych. Obsługę Wojewódzkiej Registratury Daktyloskopijnej, zbiorów niezidentyfikowanych śladów linii papilarnych czy Automatycznego Systemu Identyfikacji Daktyloskopijnej zawdzięczamy tej komórce. Nie można też pominąć aktywnego uczestnictwa pracowników Laboratorium podczas działań w terenie. Uczestniczą oni w oględzinach bądź innych czynnościach procesowych dotyczących najpoważniejszych przestępstw. Jednak przez większość czasu poddają się żmudnej i pracochłonnej pracy w samym sercu Laboratorium. Po otrzymaniu od techników kryminalistyki zgromadzonego podczas oględzin materiału dowodowego analizują go chociażby w celu weryfikacji prawdziwego mordercy. Porównanie materiału dowodowego z bazą AFIS dostarcza specjalistom listę kilkunastu potencjalnych „podejrzanych”, która następnie poddana jest weryfikacji i opiniowaniu przez biegłego z zakresu daktyloskopii. Działające przy komendach policji laboratoria w niczym nie ustępują miejsca funkcjonującym w innych krajach. Polskie placówki dysponują najnowocześniejszym sprzętem badawczym oraz wysoce wyspecjalizowaną kadrą pracowników z wieloletnim doświadczeniem i niespożytymi pokładami cennej wiedzy. Sukcesów wykrywczych nie zawdzięczamy wyłącznie funkcjonariuszom „Archiwum X”, ale także rozwijającym się możliwościom współczesnej kryminalistyki oraz wdrażaniu coraz skuteczniejszych metod badawczych²⁹.

Wykrywalność spraw

Jednym z podstawowych celów postępowania karnego jest wykrycie i w razie potrzeby ujęcie sprawcy. Wiadomo, że na statystykę policyjną dotyczącą wykrywalności przestępstw i ich sprawców wpływ ma wiele często od siebie niezależnych czynników. Przy ustalaniu wskaźnika wykrywalności przestępstw należy wziąć pod uwagę zarówno liczbę prze-

sposobu zorganizowania służby i pracy w Laboratorium Kryminalistycznym Komendy Stołecznej Policji.

²⁹ J. Kabzińska, *Mity dotyczące pracy w laboratorium kryminalistycznym*, Uniwersytet SWPS, <https://swps.pl> (4.04.2022).

stępstw wykrytych, jak i ogólną liczbę przestępstw stwierdzonych. Tak zwany „% wykrycia” jest ilorazem liczby przestępstw wykrytych w stosunku do ogólnej liczby przestępstw stwierdzonych, wyrażonym w procentach. Za przestępstwa stwierdzone uznaje się te typy przestępstw, które stanowią zbrodnię lub występki ścigane z oskarżenia publicznego, w tym także przestępstwa skarbowe, objęte postępowaniem przygotowawczym zakończonym, w wyniku którego potwierdzono zaistnienie czynu zabronionego. Z kolei za przestępstwa wykryte uważa się przestępstwa stwierdzone, w których ustalono przynajmniej jednego podejrzanego w zakończonym postępowaniu przygotowawczym³⁰.

Jak wynika z danych Komendy Głównej Policji, według stanu na dzień 8 marca 2021 roku, wskaźnik wykrycia w roku 2020 wynosił aż 98%. Przyrównując tę wartość do danych z lat poprzednich, tj. od roku 1999 do 2019, faktem jest, że nigdy dotąd nie odnotowano tak wysokiego procentu wykrywalności przestępstw. W poszczególnych województwach wskaźnik wykrywalności zabójstw w 2020 roku przedstawiał się następująco: woj. dolnośląskie – 98,6%, woj. kujawsko-pomorskie – 92,6%, woj. lubelskie – 100%, woj. lubuskie – 100%, woj. łódzkie – 97,7%, woj. małopolskie – 94,6%, woj. mazowieckie (KWP z siedzibą w Radomiu i KSP w Warszawie) – 98,1%, woj. opolskie – 100%, woj. podkarpackie – 100%, woj. podlaskie – 100%, woj. pomorskie – 98,1%, woj. śląskie – 98,8%, woj. świętokrzyskie – 100%, woj. warmińsko-mazurskie – 100%, woj. wielkopolskie – 90,9%, woj. zachodniopomorskie – 100%, teren działania KWP z siedzibą w Radomiu – 97,4%, teren działania KSP w Warszawie – 98,6%³¹. Rok 2020 wypada znacznie lepiej niż rok 2019 pod względem zmniejszenia liczby przestępstw i zwiększenia ich wykrywalności. W Polsce w roku 2020 popełniono 786 302 przestępstwa, czyli o 36 475 mniej niż w roku 2019, a ich wykrywalność wzrosła do 73,9%. Odwrotną sytuację można zaobserwować w odniesieniu do liczby zabójstw, których liczba w 2020 roku wynosiła 656, czyli o 125 więcej niż w roku 2019³².

Wszystkie etapy procesu wykrywczego mają ogromne znaczenie dla wykrywalności poszczególnych spraw. Już prawidłowe przeprowadzenie pierwszych czynności od chwili popełnienia przestępstwa, takich jak choćby precyzyjność i dokładność oględzin, wpływa na dalszy bieg sprawy. Właściwie zabezpieczony i skompletowany materiał dowodowy w postaci zeznań świadków czy utrwalenia śladów z miejsca zdarzenia

³⁰ Uwagi i definicje, Policja.pl, <https://policja.pl> (9.02.2022).

³¹ Zabójstwo wg jednostek podziału administracyjnego kraju – przestępstwa stwierdzone, przestępstwa wykryte, % wykrycia – stan na dzień 8 marzec 2021, Policja.pl, <https://policja.pl> (9.02.2022).

³² P. Maciejczak, Rok 2020 w liczbach, „Gazeta Policyjna”, 2021, nr 2.

pozwała wrócić policjantom z „Archiwum X” do spraw odłożonych na półkę nawet po kilkunastu latach. Za ich pomocą mogą od nowa przyrzec się danej sprawie, doszukać się tego, co być może zostało przeoczone, a tym samym poprawić policyjne statystyki z zakresu przestępstw niewykrytych. Jednak czasami zdarza się, że mimo wielu starań funkcjonariuszy, nie udaje im się rozwiązać konkretnej sprawy. Pojawia się w tym miejscu nurtujące pytanie, dlaczego nie wszystkie sprawy kończą się sukcesem i co utrudnia funkcjonariuszom dotarcie do prawdy. Oczywiście nie sposób odpowiedzieć na to pytanie jednoznacznie, choć wydaje się, że jest to temat zasługujący na szersze przeanalizowanie. Swoje zdanie w tej kwestii przedstawił Dariusz Piotrowicz – psycholog, biegły sądowy, specjalizujący się w profilowaniu sprawców przestępstw, analizie zeznań i wyjaśnień oraz analizie motywacji samobójstw – w rozmowie z dziennikarką Anną Ruszczyk. W jego opinii nie istnieje ścisły i sztywny podział spraw na łatwe i trudne do rozwiązania. Biorąc pod uwagę kategorie kryminologiczne, do najtrudniejszych zalicza on rozboje i zabójstwa, w których sprawca i ofiara nie są połączeni emocjonalną więzią, zaginięcia o podłożu kryminogennym oraz tzw. wieloznaczne zgony. Dodatkowych problemów nastręcza policjantom niechęć najbliższych ofiary do współpracy z Policją. Często zdarza się, że pragną oni wymierzyć sprawiedliwość na własną rękę, co niestety utrudnia pracę wykwalifikowanym specjalistom. Ponadto zła jakość śladów kryminalistycznych lub całkowity brak dowodów na istnienie powiązań sprawcy z ofiarą i miejscem zdarzenia może znacząco utrudnić pociągnięcie podejrzanego do odpowiedzialności karnej. Piotrowicz zaakcentował fakt, że receptą na sukces śledczych są, z jednej strony, wiedza i zdolności funkcjonariuszy z „Archiwum X”, a z drugiej zaś, ich umiejętności komunikacyjne i interpersonalne. Zauważył, jak ogromne znaczenie dla biegu śledztwa ma zaangażowanie podmiotów współpracujących – prokuratora nadzorującego, a także wsparcie ze strony policyjnych przełożonych³³.

Bardzo istotnym zagadnieniem jest wykrywalność spraw przez policyjne „Archiwum X”. Ze względu na specyfikę działania tych jednostek żadna z nich ani Komenda Główna Policji w Warszawie nie publikuje ani nie udostępnia takich informacji, odwołując się do klauzuli poufności. Jednak udzielane przez Policję pośrednie informacje wskazują na pewne prawidłowości. Z całą pewnością można założyć, że wskaźnik jest bardzo wysoki i sięga prawie 100% w stosunku do spraw, które pracownicy „Archiwum X” na nowo podjęli. W pismach do autora pracy Komenda Główna Policji potwierdziła pozytywne zakończenie przez

³³ A. Ruszczyk, *Dariusz Piotrowicz: Zespół do spraw niewykrytych jest „sumieniem” natarcia Policji*, „Gazeta Śledcza. Sprawy kryminalne i bezpieczeństwa”, 2020.

„Archiwum X” w 2020 roku dziewięciu spraw³⁴. Informacje o takiej liczbie można znaleźć na stronach internetowych Policji. Jednak należy zaznaczyć, że Policja typuje do ponownego wszczęcia wyłącznie te sprawy, które nie należą do kategorii spraw „beznadziejnych”, a takie, których wstępna lektura akt sprawy daje nadzieję na pozytywny rezultat.

Zakończenie

W artykule w pełni udało się potwierdzić postawioną we wstępie hipotezę badawczą. Jednostki „Archiwum X” wypełniają lukę w działalności policyjnej wynikającą z terminowego niewykrycia najcięższych zbrodni czy innych przestępstw. Na podstawie zgromadzonych źródeł można było również odpowiedzieć na postawione pytania badawcze. Bardzo istotnym zagadnieniem jest wykrywalność spraw przez policyjne „Archiwum X”. Choć żadne „Archiwum X” ani Komenda Główna Policji w Warszawie nie udostępnia informacji na ten temat, powołując się na klauzulę poufności, to jednak udzielane przez Policję pośrednie informacje wskazują na pewne prawidłowości omówione w niniejszym artykule.

Bibliografia

- Decyzja nr 13 Dyrektora Biura Kryminalnego Komendy Głównej Policji, 27.06.2021.
Hanausek T., *Zarys kryminalistycznej teorii wykrywania*, t. 1, Warszawa 1978.
Kabzińska J., *Mity dotyczące pracy w laboratorium kryminalistycznym*, Uniwersytet SWPS, <https://swps.pl> (04.04.2022)).
Kadej A., *Wybrane kryminalistyczne metody śledcze – możliwość wykorzystania w audycie śledczym*, Warszawa 2017.
Litka P., Michalec M., Nowak M., *Polskie archiwum „X”. Nie ma zbrodni bez kary*, Kraków 2018.
Maciejczak P., *Rok 2020 w liczbach*, „Gazeta Policyjna”, 2021, nr 2.
Pismo kom. Rafała Majewskiego z Komendy Głównej Policji, sygn. Kwo 1306/21/KR, 7.06.2021.
Pismo Naczelnika Wydziału Komunikacji Społecznej KWP w Rzeszowie mł. insp. dr. Mariusza Skiby, WKS-302/2021, 10.11.2021.
Pismo podinsp. Renaty Łaszczki-Rusek z KW Policji, sygn. WKS/IP-113/2021, 10.11.2021.
Rozkaz Organizacyjny Komendanta Stołecznego Policji nr 5/AW/92 z dnia 21 sierpnia 1992 roku w sprawie szczegółowych zadań, struktury organizacyjnej oraz sposobu zorganizowania służby i pracy w Laboratorium Kryminalistycznym Komendy Stołecznej Policji, 4.04.2022.

³⁴ Pismo kom. Rafała Majewskiego z Komendy Głównej Policji, sygn. Kwo 1306/21/KR, 7.06.2021.

- Rozkaz organizacyjny nr 20/08 z dnia 28 listopada 2008 roku w sprawie zmian organizacyjno-etatowych. Załącznik do Decyzji 4/21 Naczelnika Wydziału Prezydialnego KWP w Krakowie mł. insp. Ewy Tondos, 10.06.2021.
- Ruszczyk A., *Dariusz Piotrowicz: Zespół do spraw niewykrytych jest „sumieniem” natarcia Policji*, „Gazeta Śledcza. Sprawy kryminalne i bezpieczeństwa”, 2020.
- Siemaszko A., Jankowski M., *Praca dochodzeniowo-śledcza policji w opinii prokuratorów*, Warszawa 2017.
- Stan zatrudnienia na dzień 1 stycznia 2019 roku*, Policja.pl, <https://policja.pl> (27.06.2021).
- Szymalla I., *Zbrodnie z Archiwum X*, Tygodnik Przegląd, <https://www.tygodnikprzeglad.pl> (27.09.2021).
- Ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. 2017, poz. 2204 ze zm.).
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. 1997, nr 89, poz. 555 ze zm.).
- Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz.U. 1990, nr 30, poz. 179 ze zm.).
- Uwagi i definicje*, Policja.pl, <https://policja.pl> (9.02.2022).
- Wniosek o udostępnienie informacji publicznej do KGP w Warszawie, 7.06.2021.
- Wniosek o udostępnienie informacji publicznej do KWP w Krakowie, 14.06.2021.
- Wniosek o udostępnienie informacji publicznej do KWP w Lublinie, 4.11.2021.
- Wniosek o udostępnienie informacji publicznej do KWP w Rzeszowie, 10.11.2021.
- Wójcik A., *O kryminalistycznych wersjach śledczych*, „e-Terroryzm.pl”, 2013, nr 5.
- Wszystko przed nami*, Policja.pl, <https://policja.pl> (13.02.2022).
- Wyrok Sądu Najwyższego z 14 stycznia 2010 r., sygn. V KK 235/09.
- Zabójstwo wg jednostek podziału administracyjnego kraju – przestępstwa stwierdzone, przestępstwa wykryte, % wykrycia – stan na dzień 8 marzec 2021*, Policja.pl, <https://policja.pl> (9.02.2022).
- Zarządzenie Komendanta Głównego Policji nr 1041 z dnia 28 września 2007 r. w sprawie szczegółowych zasad organizacji i zakresu działania komend, komisariatów i innych jednostek organizacyjnych Policji* (Dz. Urz. Komendy Głównej Policji 2007, nr 18, poz. 135).
- Zarządzenie nr 1031 Komendanta Głównego Policji, 27.09.2021.
- Zubańska M., Knut P., *Niewykryte przestępstwa sprzed lat, nowoczesne narzędzia techniki kryminalistycznej i policyjne Zespoły ds. Przestępstw Niewykrytych, czyli crimen grave non potest esse impunibile*, „Problemy Kryminalistyki”, 2017, nr 4.

The Police „X – Archives”

Abstract

The article presents institutions dealing with statute of limitations of criminality in the Polish legal system, the genesis of the first team of the „X – Archives”, their policing staff and technical facilities. The „X – Archives” are one of many organizational units of the Polish police. The aim of the „X – Archives” is to solve cases committed many years ago, predominantly serious crimes. The officers of the „X – Archives” are people with invaluable abilities and huge experience. They succeed even after a large margin of time between committed crimes and detaining criminals. Their modern working methods affect crime detection rate which is getting higher and higher with every single case solved. The „X – Archives” cooperate with forensic scientists, criminalistics laboratories and other security bodies.

Keywords: X – Archives, criminology, Police, lapsed crimes, crimes